

KÜRŞAT EMRE DEMİR

bir virgöl dört

Çin'e İçeriden Bir Bakış

Remzi Kitabevi

“bir virgöl dört”

KÜRŞAT EMRE DEMİR, 1984 yılında Ankara’da doğdu. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesinden mezun olduktan sonra, 2011 yılında medya alanında çalışmak üzere Çin’e gitti. 13 yıl kesintisiz olarak yaşadığı bu ülkede, Çin Medya Grubu’nun Türkçe servisinde editörlük yaptı, ayrıca Pekin’deki Çin İletişim Üniversitesi Türkçe Bölümünde misafir öğretim görevlisi olarak ders verdi. Türkiye’de çeşitli medya organlarına, canlı bağlantılar ve dış haber analizleriyle katkı sağladı. Hâlen Boğaziçi Üniversitesi Asya Çalışmaları Bölümünde yüksek lisans öğrenimine devam etmekte ve özel sektörde profesyonel kariyerini sürdürmektedir. *Göğün Altında Bir Dünya: Çin’de 5 Yıl 10 Kent* adlı kitabı, 2016 yılında Arkeoloji ve Sanat Yayınları tarafından basılmıştır. Çin ve Asya-Pasifik bölgesiyle ilgili güncel gelişmeleri YouTube kanalında ele almaya devam etmektedir:

<https://www.youtube.com/@emredem>

KÜRŞAT EMRE DEMİR

“bir virgöl dört”

Çin'e İçeriden Bir Bakış

Remzi Kitabevi

“BİR VİRGÜL DÖRT” / Kürşat Emre Demir

© Remzi Kitabevi, 2026

Her hakkı saklıdır.

Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Yayına hazırlayan: Sevrin Uysal
Kapak düzeni ve iç tasarımı: Ömer Erduran

Resim 25 Telif: Dominic Lipinski, PA Images, Alamy

ISBN 978-975-14-2301-6

BİRİNCİ BASIM: Temmuz 2026

Kitabın basımı 1500 adet yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul
Sertifika No: 10705

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090
www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Seçil Ofset, 100. Yıl Mah. Matbaacılar Sitesi
4. Cad. No. 77, Bağcılar-İstanbul
Sertifika No: 44903 / Tel (212) 629 0615

İçindekiler

Teşekkür	7
Çince yazıma dair not.....	7

GİRİŞ

ÇİN'İ ANLAŞILIR KILMAK, 11

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇİN'DE YAŞAMA FİKRİ, 17

Değişimin hızı, hızın sıradanlığı	25
Tuhaf bir geçiş yılı.....	33
Adaptasyon.....	42

İKİNCİ BÖLÜM

ÇİN ŞEHİRİ, 58

Bir ideal olarak şehir.....	63
Çin şehrinin sesi.....	86
Çin şehrinde mevsimler ve zaman	92
Pekin'in görünmez duvarları	98

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇİN DEVLETİNİN ANATOMİSİ, 109

Şanhay'da bir avuç komünistten 100 milyon üyeye.....	112
Çin siyasetinde güç mimarisi	121
Güvenlik, kalkınma, refah.....	137
Bir meşruiyet aracı olarak anlatı.....	152
Ebeveyn devlet	159

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
1,4 MİLYAR İNSAN, 167

<i>Laobaixing</i> (Sıradan insan).....	170
Temel demografik özellikler.....	181
Çin'in Z kuşağı.....	188
Çinliler “her şeyi yiyor” mu?	197
Çinliler neye inanır?.....	215
Kendilerini ve dünyayı nasıl görürler?	229
“Yaşamak mı zor Çince mi?”	246

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÇİN'İN GELECEK TASAVVURU, 260

Teknolojik dönüşüm.....	262
Uzay İstasyonu, Ay ve Mars misyonları	267
İnsan uygarlığının enerji rüyası: Yapay Güneş	270
5G ve 6G çalışmaları	272
Yapay Zekâ modelleri	274
BeiDou navigasyon sistemi	278
Batarya ve elektrikli araçlar	280
Kuantum bilgi işlem.....	282
İnsansı robotlar	284
Otonom sürüş ve uçan otomobiller	286
Çin'in mobil dünyası.....	289
Elektrikli mobilite devrimi	294

SONSÖZ
BİR SONRAKİ ÇİN?, 313

Teşekkür

Bu kitabın ortaya çıkmasında emeği geçen pek çok kişiye teşekkür borçluyum.

Başta, sürecin en başından itibaren kitaba kıymet veren ve desteklerini esirgemeyen Remzi Kitabevi editörlerine ve çalışanlarına; en başta Ömer Erduran, Öner Ciravoğlu ve Sevrin Uysal'a teşekkür ederim.

Kitabın baskı öncesi taslağını okuyarak değerli görüş ve önerileriyle katkı sunan Cenk Özkömür, Mehmet Ratip, Suat Tunç, Serdar Afşar, Baran Tankut Gümüşel, Tayfun Koçak ve Mehmet Kancı'ya minnettarım. Gerek yayıncı arayışındaki destekleri gerekse Çin ve Doğu Asya'yla ilgili ufuk açıcı rehberlikleriyle kıymetli hocalarım Hale Eroğlu, Selçuk Esenbel, Altay Atlı ve Burak Gürel'e de teşekkür etmeliyim. Nedim Çağlar ve Can Uyar da bu çalışmaya alaka gösterdiler, sağ olsunlar.

İçimdeki okuma tutkusunu çocuk yaşlarda yeşerten babam Necmi Demir, bu kitabın ilk okurlarından biri oldu ve metnin daha okunaklı bir hâle gelmesi için büyük emek verdi. Annem Remziye Mertoğlu ise yalnızca sonsuz desteğiyle değil, yoğun çalışma dönemlerimde oğlum Altay'a gösterdiği sevgi ve ilgiyle, bu kitaba daha fazla vakit ayırabilmemi mümkün kıldı.

Hayatta yol arkadaşım Ashley, her zaman yanımda olan, motive edici yaklaşımıyla bana güç veren en önemli destekçilerimden biri oldu.

Çince yazıma dair not

Bu kitapta Çince isimlerin yazımında, Türkçede yerleşik karşılıkları bulunan Pekin, Konfüçyüs gibi kullanımlar dışında, standart pinyin

sistemini kullanmayı tercih ettim. Çin’e dair metinlerde sıkça karşılaşılan farklı ve keyfi yazımlar hem okumayı güçleştiriyor hem de isimlerin doğru şekilde anlaşılmasını zorlaştırıyor. Mesela Çin’in Shanghai şehri, TDK’ye göre “Türkçede yerleşmiş biçimiyle” Şanghai olarak yazılmalıdır. Diğer yandan Şanghai Başkonsolosluğumuz “Şanghai” yazımını tercih eder. Ben de bu kitapta Dışişlerinin kullanımına uyarak “Şanghai” yazımını benimsedim. Bu tür farklılıkların temelinde, Çince isim ve kavramların Türkçede yerleşmiş karşılıklarının son derece sınırlı olması yatıyor. Bir bakıma bu durum, Türkiye’nin Çin’le tarihsel ve kültürel temasının sanıldığından daha yüzeysel kaldığının da bir göstergesi sayılabilir. Kadim İpek Yolları üzerinden vurgulanan uzun ilişki anlatısına rağmen Çin’e ilişkin özel isimlerin büyük bölümü, Türkçede ortak ve yerleşik bir yazım geleneği oluşturamamıştır. Konfüçyüs, Pekin ve birkaç istisna dışında, Çince isimlerin Türkçeleşmiş biçimlerine rastlamak oldukça zor. Bu nedenle aynı kişi, şehir ya da kavramın farklı kaynaklarda birbirinden oldukça farklı yazımlarla karşımıza çıkması şaşırtıcı değil. Bu nedenle pinyin kullanımı, metni daha tutarlı kılmanın yanı sıra okurun, karşılaştığı isim ve kavramlarla ilgili daha ileri araştırmalar yapmasını da kolaylaştıracaktır. Gerekli gördüğüm bazı durumlarda Türkçe telaffuzları ekledim.

ALTAY'a,
bana dünyayı
yeniden merak etmeyi
 ğrettiđi için...

GİRİŞ

Çin'i Anlaşılır Kılmak

Bugün dünyanın herhangi bir yerinde güne başlayan insanlar, çoğu zaman sabah haberlerinde Çin'den gelen bir karar, bir veri, bir anlatı ya da bir yenilikle karşılaşılıyor. Çin'in politikaları, küresel fiyatları, teknolojik gelişmeleri ve diplomasiyi her geçen gün daha fazla etkiliyor. Çünkü artık Çin'de olan Çin'de kalmıyor. Bu ülkedeki gelişmeler, dünyanın geri kalanını on yıl önce olduğundan daha fazla etkiliyor. Çin'i izlemek ve anlamak artık bir zaruret. Diğer yandan, Çin'den gelen bunca bilgi ve istatistikle nasıl başa çıkacağımızı bilemiyoruz. Dünyayı etkileme gücü bu kadar muazzam bir ülkeye dair algımızın çoğu, olgulardan ve doğrudan gözlemlerden uzak birtakım yerleşik kabullere ve peşin hükümlere dayanıyor. Şu hakikati teslim ederek işe başlayabiliriz: Mesele yalnızca Çin'in "kapalı" olması değil; biz de kapıyı yeterince zorlamadık. Bu anlatı, Çin'in "nasıl yönetildiği" kadar orada "nasıl yaşandığı" üzerinden de Çin'i anlamaya davet ediyor. Amacım, Çin'i çevreleyen ideolojik mercekten sıyrılarak şu basit sorulara yanıtlar aramak: Bütün dünya Çin'de olup bitenleri anlamaya çalışırken bu ülkenin şehirlerinde nasıl bir hayat yaşanıyor, Çinliler nasıl oturup nasıl kalkıyor, neler konuşuyor, neye inanıyor, ne yiyip ne içiyor? Daha da önemlisi, günlük yaşamdaki bu değişimler hangi politik, sosyal ve ekonomik arka planda cereyan ediyor? Cevap, manşetlerin veya sosyal medya paylaşımlarının hengâmesinde değil; sahadaki küçük detaylarda saklı. Bu sayfalar, o detayları birlikte büyütmeye bir davet.

Belki de bu yüzden kitabın adını *Bir Virgül Dört* koydum çünkü mesele, yalnızca 1,4 milyarlık devasa bir nüfusu anlatmak değil; o rakamın içinde kaybolan insan hikâyelerini, gündelik hayatları ve dönüşümleri görünür kılabilmek. Bu kitapta, 1,4’ün kolektif hususiyetlerini inceleyeceğim gibi bireysel farklılıkları yok sayan bu anlatının dışında kalan trendleri de görünür kılmaya çalışacağım. Çin, bir virgül dört milyar insanın topluca hareket ettiği pek çok özellik taşıdığı gibi tekil bireyler üzerinden incelendiğinde de son derece çeşitlilik arz eden hikâyelere sahiptir.

Çin’i “tanımak” veya “anlamak”tan söz ederken bu ifadeleri ihtiyatla kullanmaya çalışıyorum. Çin’i tanımak demek, Çin merkezli bir yaklaşımla üstün bir özneyi hayranlıkla anlamaya çalışmak değildir. Bize düşen vazife, Çin’i anlaşılır kılmak ve bunu yapabildiğimiz ölçüde bu ülkeyi kendimize denk bir muhatap hâline getirmektir. Çin, ekonomi, ticaret ve küresel ağırlığı itibarıyla kalibresi ağır basan taraf olabilir, ancak onu, onun bizi tanıdığından daha iyi tanımak ve atabileceği adımları kestirebilmek elimizde; bu anlamda bir denklik kurmaktan bahsediyorum. Aksi takdirde Çin, bilinmezliğiyle dünyaya karşı hep eli üstün olan taraf olacaktır. Bu kitabı yazmadaki amacım da “Çin’i anlatmak” değil, naçizane bir çaba olarak onu Türkiye kamuoyu için anlaşılır kılmaktır.

Bir Virgül Dört, Çin üzerine akademik uzmanlığı olsun ya da olmasın, bu ülkenin yükselişine ve küresel etkilerine ilgi duyan geniş bir okur kitlesine hitap ediyor. Kitap, Çin’i, bir inceleme alanı olarak yalnızca uzmanlar için değil, küresel düzenin bir parçası olarak anlamak isteyen genel okur kitlesi için de erişilebilir bir anlatı sunuyor. Akademisyenler, gazeteciler, iş dünyası profesyonelleri, öğrenciler ve Çin’le herhangi bir nedenle yolu kesişen okurlar için *Bir Virgül Dört*, Çin’i gündelik hayat üzerinden okumaya imkân tanıyan bir başvuru metni niteliğinde.

Doğru kaynaklar periyodik şekilde izlendiğinde Çin’e dair siyasi ve ekonomik konuların takip edilmesi ve anlaşılması eskisi gibi ayrı “uzmanlık” gerektiren bir iş değil; ancak Çin’de günlük yaşamın ve modern toplumun ayırt edici hususiyetlerinin anlaşılması, Çinlinin belli durumlarda nasıl davrandığı, neyi nasıl algıladığına dair çıkarımlar yapılması, kitaplardan ve medya içeriklerinden edinilemeyecek bir bil-

gi boyutu. Çin'e dair konuşurken genellikle ıskaladığımız yahut politik tartışmalar içerisinde teferruat olarak gördüğümüz bu boyut, Çin'le ilgili temel politikaların geliştirilmesinde dahi kritik önemde. Modern Çinliyi tanımadan geliştirilecek hiçbir politika uzun ömürlü olamaz. Çin'le iş yaparken yahut bu ülkeye dair belli açılımlar geliştirirken kim, neyi, nasıl anlattığımızı bilmek durumundayız. Bu kitapta tam da bu motivasyonla sokağa çıkıp gördüğüm Çinliyi anlatmak istedim; çünkü o algıyı güncellemeden Çin algımızı sağlıklı bir noktaya getiremeyeceğiz. Türkiye'nin, "Asya ile ticaretinin dengeli bir yapıya kavuşturulması, ekonomik iş birliğinin ve karşılıklı yatırımların artırılması" amacıyla 2019 yılında ortaya koyduğu *Yeniden Asya Girişimi* hususunda Altay Atlı'nın uyarısını hatırla tutmak lazım: "En büyük eksiğimiz olan Asya'yı ve Asyalıyı tanımak konusunda da son yirmi yılda gelişme kaydettiyseniz de bunu henüz tam olarak başaramadık."⁽¹⁾ Bu durumda Asya'ya olan ilgimiz, Batı ile ilişkilerimizin bir alt kümesi olarak işlev görmekten öteye gitmiyor ve Asya ile etkileşimlerimiz hadizatında "Batı'ya bir ders verebilmek" ölçüsünde kıymet görüyor.

Asya'yı ve Çin'i tanımaya neden ihtiyacımız var? Çin'i tanımak demek, onun tüm resmi pozisyonlarını benimsemek ve Çin'le iş yaparken oyunu onların kurallarına göre oynamak mı demektir? Asla. Aksine, Çin'i tanımadığınız zaman, oyunun kurallarını itina ile belirleyen taraf Pekin olacaktır. Çin'i veya herhangi bir ülkeyi tanıma çabamızın temel motivasyonu, ilgili ülkeyi önce kendi özgül şartları içerisinde değerlendirip ardından buradan bir Türkiye perspektifi çıkararak olabilir.

Bu metinde kişisel tecrübem üzerinden bir değişim öyküsü sunmaya çalışacağım. Bu anlamda bu kitabın yazarı, bir tanık ve bir gözlemcidir; bu ülkeyi on üç yıl boyunca aralarında yaşayarak izlemiş ve Pekin'deki Çin Ulusal Müzesinde çekilen kapak fotoğrafında görüldüğü gibi sürekli notlar almıştır. Kitabın yazarının üçlü bir bakış açısı geliştirdiğini söylemek mümkün: Bu kitapta okuyacaklarınız her şeyden önce Çin'de yaşayan bir Türk vatandaşının gözlemleridir. Burada daha ziyade bir *expat* bakışı göze çarpacaktır. İngilizce *expatriate* sözcüğü, Asuman Suner'in Peter Burke'dan alıntılanarak söylediği üzere,

(1) Altay Atlı, "Geleceğimiz Asya'da mı?", *Yeni Şafak*, 09 Ağustos 2019.

“ana vatanından itilerek uzaklaştırılmayı değil, yeni bir ülkeye çekilmeyi” vurgular.⁽²⁾ Suner aynı bahiste Ulf Hannerz’e başvurarak bu kesimi “bir süreliğine yurt dışında yaşamayı seçen ve oradayken istedikleri zaman evlerine dönebileceklerini bilen” kişiler olarak tarif eder.⁽³⁾ *Expats*, kalıcı bir seyyah, geçici bir yerleşiktir. Dolayısıyla onun bakış açısı, kalıcılığın bütüncül yaklaşımıyla geçiciliğin yüzeyselliğini harmanlar. İkinci göz bir haberci gözü ve titizliğidir. O ölçüde bu metin, günlük haberlerin düzenli bir takibine ve olgusal olarak bir araya getirilmesine dayanır. Üçüncü göz olarak Çin’le ilgili akademik yayınları ve araştırmaları okuyan bir “akademisyen” bakış açısı da yer yer kendini gösterecek. Bu üçlü birleşimden dolayı metin zaman zaman aynı şarkı içinde bir “ritim değişikliği” hissi verebilecek olsa da Tanıl Bora’nın tabiriyle “okur dostu” bir metin ortaya çıktığını ümit ediyorum.

Çin’e dair olumlu bir tespit dile getirildiğinde bunun hemen ardından bir “ama” ile dengelenmesi, olumsuz bir gözlem yapıldığında ise “yine de” ya da “buna rağmen” gibi ifadelerle yumuşatılması neredeyse kaçınılmaz hâl gelir. Bu durum, yalnızca yazanın ihtiyatlı olma çabasından değil, aynı zamanda Çin’in karmaşık yapısının tek yönlü anlatılara direnç göstermesinden kaynaklanır. Belki asıl soru “Çin nasıl yapıyor?”dan ziyade, “Çin neyi, ne pahasına yapıyor?” olmalı. Bunun farkında olmak, bir dönem ülkemizde de ilgi çeken “Çin modeli” tartışmalarına daha sağlıklı bir yaklaşım sağlayabilir. Tırnak içinde kullanmakta ısrar ettiğim “Çin modeli”, benzer koşullar oluştuğunda farklı sosyal ve ekonomik ortamlarda tekrar uygulanabilecek hazır bir paket, bir ekonomik ve siyasi politikalar bütünü değildir. Hatta Çin’i yönetenlerin yolun başında çizdiği ve harfiyen uyguladığı bir üst stratejik plan da değildir. Aksine Çin, bu “modeli” zaman içinde oluşturmuştur ve aslında “kervan yolda düzümüştür”. Çin’in son 40 yıldaki gelişim süreci, belirli bir planın mekanik şekilde uygulanmasından çok, pragmatizm, esneklik ve deneyimlerden öğrenme ilkeleri üzerine kuruludur. Deng Xiaoping’in 1978’de başlattığı “Reform ve Dışa Açıl-

(2) Asuman Suner, *Hong Kong - İstanbul Şehri Şahsileştirmek*, Metis, İstanbul, 2018, s. 54.

(3) Covid döneminde uçuşların iptal edilmesiyle istediğimiz zaman eve dönemediğimiz bir dönem de olmuştu.

ma” politikası, başlangıçta sınırlı bölgesel deneyler olarak uygulanmış, başarılı sonuçlar alındıkça genişletilmiştir. Shenzhen’in özel ekonomik bölge ilan edilmesi, tamamen bir deneme süreciydi. Başarılı olursa yayılacak, başarısız olursa geri çekilecekti. Shenzhen kısa sürede küçük bir kıyı yerleşiminden, bugün Çin’in dönüşüm hikâyesini içinde taşıyan bir modernleşme sahnesine dönüştü. “Çin modeli” aslında bir reçete değil, tarihsel bağlamın, pragmatik kararların ve deneme-yanılmaların toplamıydı. Bu süreç, aynı zamanda ciddi bölgesel dengesizlikler, hızlı sanayileşmenin yol açtığı çevresel maliyetler ve bazı sektörlerde kronikleşen kapasite fazlası gibi yapısal sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle, bu modeli başka ülkelerde uygulamak bir yana, Çin’in kendisinin bile bir kez daha aynı deneyimi tekrarlaması mümkün görünmüyor. “Çin modeli” 1980 ve 1990’larda küreselleşmenin zirvede olduğu, sermaye ve teknolojinin gelişmekte olan ülkelere aktığı bir dönemde yükseldi. Bugün küreselleşme yavaşlıyor, hatta parçalanıyor, *decoupling* (ayrışma), *de-risking* (riskten arınma), *friend-shoring* (dost ülkelere kaydırma) gibi eğilimler yükseliyor. Türkiye’nin veya üretim gücünü artırmak isteyen diğer ülkelerin, Çin’in artık terk etmeye başladığı ucuz ihracat modeline yönelmektense daha çok ileri teknoloji, otomasyon ve yapay zekâ odaklı bir strateji izlemeleri gerekiyor.

Çin, hızla, çarpıcı sayılarla ve dev ölçeklerle baş döndürmeyi seviyor. Bu yüzden Çin’i izleyen pek çok yabancı analist ve gazeteci de çoğu zaman o hızın, sayıların ve büyük anlatıların peşinden gidiyor. Oysa sosyal medya çağının dayattığı sürekli haber akışı ve uçuculuk, Çin’in gündelik yaşamında saklı daha derin dönüşümleri gözden kaçırmamıza neden olabiliyor. Çin’i anlamak, rakamların ve istatistiklerin ötesine geçip; bu devasa ülkenin içindeki bireysel hikâyeleri, çelişkileri, sessiz değişimleri görebilmeyi gerektiriyor. Bu kitap, biraz da kendi gözlem ve deneyimlerimi bu hız çağının içinden çekip çıkarma çabasının ürünü.

Bu kitabı, bir yabancıнын seyahat notlarından ziyade, uzun süre onların arasına karışmayı başarmış “yerleşik bir yabancıнын” içsel yolculuğu olarak da okuyabilirsiniz. *Bir Virgül Dört*, Çin’i uzaktan okuyan analizlerin ötesine geçerek ülkenin dönüşümünü gündelik hayatın içinden anlatan bir gözlem kitabıdır.

Bu kitabı tamamlamak için uzun Çin yolculuğuma son vermem, belki bir “Çin molası” almam gerektiğini düşündüm ve 2024 yılının başlarında Türkiye’ye kesin dönüş yaptım. Çin’in değişen ve dönüşen yüzünü anlamaya çalışırken her şeyin hızla akıp gittiği bu çağda, derinlemesine bir anlayışa ulaşmak için durup dinlemeyi, bakmayı ve gerçekten görmeyi denedim. Geriye dönüp baktığımda, Çin’i tutarlı bir planın ürünü olarak değil, çoğu zaman neyin işe yaradığını deneyerek ilerleyen, derin çelişkilerle başa çıkmaya çalışan, yönünü süreç içinde bulan bir yapı olarak okumak daha anlamlı geliyor. İlerleyen sayfalarda okuyacaklarınız, Çin’e dair kesin yargılardan ziyade, o karmaşık süreci anlamaya çalışırken karşılaştığım soruların ve tereddütlerin bir kayıdır. Bu anlamda bu kitap “İşte gerçek Çin bu” demek-tense, bu ülkeye ve halkına dair sahici bir merak uyandırma amacı taşıyor. Çin’i anlamak, belki de en çok, onu tek bir hikâyeye sığdırma ihtiyacından vazgeçmeyi gerektiriyor.

BİRİNCİ BÖLÜM

Çin’de Yaşama Fikri

Çin’de yaşama fikri ilk kez karşıma çıktığında, Çin’e dair hiçbir fikrim, siyasi ve ideolojik olarak Çin’e herhangi bir sempati yoktu. 2008 yılında Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesinden mezun olmuşum ve sektörde tam olarak nasıl yer bulabileceğimin yollarını arıyordum. Daha İletişim Meslek Lisesi yıllarında, Kanal D Ankara bürosunda staj yaptığım dönemde diploması muhabirlerimizin elçiliklerle çeşitli işlerini hallederdim ve dış habercilerin dünyayla bağlantılı olmaları ilgimi çekerdi. Yıllar sonra Çin’de bir medya kuruluşunda çalışma fırsatını duyduğumda, Türkiye’nin Avrupa, Amerika ve Orta Doğu odaklı görünen dış habercilik ortamında bu alana yönelmek ve hakkında hiçbir şey bilmediğim bir ülkeden başlamak fikri cazip gelmişti.

Sıkça duyulan “Çin geliyor” söyleminin ardındaki hikâyeyi de merak etmeye başlamıştım. Çin gerçekten gelecek miydi? Bu nasıl bir geliş olacaktı? Çin, ABD’den sonraki müstakbel süper güç müydü? 1989’da Berlin Duvarı’nın yıkılması ve 1991’de Sovyetler Birliği’nin dağılmasının akabinde, “neoliberal küreselleşmenin altın çağı” olarak anılan 1990’larda büyüdüm. Hayata bakışım, değer yargılarım, o ortamın yerel, ulusal ve küresel şartları içinde şekillendi. Otoriter eğilimlerin azınlıkta olduğu dönemin açık fikirli ve üretken ortamı, benim neslimden herkes için geçerli olduğu gibi yetişmemde ve ilgi alanlarımın oluşmasında çok etkili oldu. Soğuk Savaş’ın zirve döneminde, yalnızca nükleer hâkimiyet ve askeri güç için değil, aynı zamanda neyin önemli olduğuna dair rekabet eden entelektüel kavram-

lar arasında da bir çekişme yaşanıyordu ve Soğuk Savaş sona erdiğinde, Batı’daki birçok düşünür tarihin sona erdiğine inanmaya başladı; artık tek bir yol kaldığı ve dünyanın geri kalanının da bu yolda ilerleyeceği fikri benimsendi. Ancak “tarih geri döndü.” Tek kutuplu dönemin ömrü uzun sürmedi. 2008’deki küresel mali kriz, Batı’nın itibarlı ekonomik modelinin fiyakasını bozmuştu. Bugün çok taraflılığın yerini hızla çok kutupluluk alıyor. Günümüzde birçok siyasi lider, Soğuk Savaş sonrası dönemde inşa edilen fikirlerle, kurumlarla ve güç yapılarıyla sınırlanmayı reddediyor.⁽⁴⁾ Peki sırada ne var? Eğer Çin bir süper güç olarak yükselecekse Çin’in domine ettiği dünya nasıl bir yer olacak? Çin dünyaya yeni bir otoriter dalga mı önerecek? Dünyaya Çin malı ürünler ihraç etmesiyle tanıdığımız bir ülke, bu kez “Çin malı” fikirleri dünyaya sunduğunda bunları nasıl çözümleneceğiz ve nasıl karşılık vereceğiz? Dahası, Çin dünyaya ne gibi fikirler ve çözümler önerecek? Çinli bir profesörün sorduğu gibi “Çin’in hangi değerleri, gelecekteki uluslararası normatif düzeni şekillendirmede Çin’in politikalarına rehberlik edecek?”⁽⁵⁾ Birçoklarının hemfikir olduğu üzere dünya kaotik bir dönemden geçerken bir başka Çinli düşünürün önerdiği gibi antik Çin’in bir dünya görüşü olan *tianxia* konsepti⁽⁶⁾, insanlığın “cennetin/göğün altında” uyumlu bir şekilde var olmasını sağlayabilecek mi?⁽⁷⁾ *Tianxia*’yı Çin’in tarihsel mirasından çıkarıp çağdaş dünya siyasetine uyarlanabilecek bir küresel düzen teorisi hâline getirmeye çalışan Zhao Tingyang’a göre bu yakla-

-
- (4) Alicja Bachulska, Mark Leonard, Janka Oertel, *The Idea of China: Chinese Thinkers on Power, Progress and People*, European Council on Foreign Relations, Berlin, Temmuz 2024.
- (5) Yan Xuetong, “Chinese Values vs. Liberalism: What Ideology Will Shape the International Normative Order?”, *The Chinese Journal of International Politics*, 8 Şubat 2018.
- (6) Eski Çin’in *tianxia* (天下) konsepti, “cennetin altındaki her şey” anlamına gelir ve tüm dünyayı veya “dünya düzenini” ifade eder. Bu kavram, geleneksel Çin siyaset felsefesinde, evrensel bir düzen ve bütünleşme fikrini temsil eder. Günümüzde bazı Çinli siyaset bilimciler, Batı merkezliliğe karşı bu kavramdan evrensel bir uyum fikri devşirmeye çalışarak “*Tianxia* teorisi” ortaya koymak ister. *Tianxia* anlayışı bir yandan Çin’in kültürel olarak merkezi ve üstün bir konumda olduğu bir dünya görüşünü de yansıtır.
- (7) Zhao Tingyang, “Can this ancient Chinese philosophy save us from global chaos?”, *Washington Post*, 07 Şubat 2018.

Bir milyar dört yüz milyon insanıyla Çin...

Dünyanın en büyük üretim gücü, en hızlı dönüşen ekonomisi ve geleceği şekillendiren başlıca aktörlerinden biri.

Bu ülke gerçekten nasıl bir yer?

On üç yıl boyunca Pekin'de yaşayan, Çin'in onlarca şehir ve kasabasını gezen K. Emre Demir, Çin'i yalnızca ekonomik veriler ve siyasi analizlerle değil; gündelik hayatın içinden, insanların alışkanlıklarından, devlet ile birey arasındaki görünmez ilişkilerden ve sokakların ritminden hareketle anlatıyor.

Yüksek hızlı trenlerden elektrikli otomobillere... Dijital yaşamdan geleneksel kültüre... Parti-devlet sisteminden sıradan insanların dünyasına kadar uzanan bu anlatı, Çin'in nasıl yükseldiğini ve bundan sonra nereye gidebileceğini anlamaya çalışıyor.

Çünkü artık Çin'de olan, sadece Çin'de kalmıyor.

www.remzi.com.tr

ISBN 978-975-14-2301-6

9 789751 423016

KDV'den muaftr